

Miljöbilssituationen i Nässjö

4 stjärnor av 10 möjliga

-

En granskning av Gröna Bilister

December 2005

Inledning

Växthuseffekten skenar, med snabba klimatförändringar och allt våldsammare väder som följd. Sverige bidrar till denna utveckling främst genom att trafikens utsläpp av koldioxid ökar. Andra sektors utsläpp har däremot stagnerat eller börjat minska. Statens Institut för Kommunikationsanalys (SIKA) har beräknat att trafiksektorns koldioxidutsläpp kommer att öka med 10 procent till år 2010, jämfört med år 1990. Om trafikens utsläpp istället hålls oförändrade, innebär det enligt samma källa att Sveriges totala koldioxidutsläpp minskar med nio procent.

EU har två konkreta mål med bäring på transporter med personbil:

- 1) Använd mängd förnyelsebara drivmedel ska 2010 uppgå till minst 5,75 procent av den totala marknaden för drivmedel.
- 2) Det genomsnittliga utsläppet av fossil koldioxid från personbilar ska 2010 vara max 120 g/km.

Varje land har ett ansvar att leva upp till målen och målen bör också gälla för det lokala miljöarbetet. Riksdag och regering har också slagit fast att det finns ett sektorsansvar, innebärande att även trafikens koldioxidutsläpp måste minska. Detta är desto viktigare eftersom trafikens utsläpp utgör en betydande andel av de sammanlagda koldioxidutsläppen. Som Nässjö kommun skriver på sin hemsida: ”Vägtrafiken står idag för 40 procent av utsläppen av koldioxid från fossila bränslen.”¹

Bilismen orsakar stora utsläpp även av andra ämnen som är skadliga för miljö och hälsa. Det rör sig bland annat om kväveoxider, marknära ozon och partiklar. Dessa ämnen kan ge upphov till allergier, cancer och skador på växtligheten. Bullerrelaterad stress är ett annat problem med vägtrafiken som är värt att nämna.

Gröna Bilister granskar vilket ansvar kommuner tar för att minska bilismens miljö- och hälsopåverkan, kombinerat med en granskning av andra tongivande aktörer inom kommunen. Granskningen tjänar som vägledning för de lokala aktörer som vill bidra aktivt till ett bättre lokalt miljöarbete inom bilismens område.

Per Östborn

Kommungranskare, Gröna Bilister

¹http://www.nassjo.se/n_ssj/f_r_kommuninv_nare/gator_parker_offentlig_mark/trafik/drivmedel_och_k_rs_tt

Kommunala mål och visioner

Kommunala mål för trafikens miljöpåverkan innebär inte i sig någon miljöförbättring – det är praktisk handling som räknas och som Gröna Bilister betygsätter. Men vi presenterar ändå de relevanta kommunala målen, eftersom de har betydelse för:

- Medborgare som kan begära att målen uppfylls.
- Miljöengagerade politiker och tjänstemän som kan hänvisa till antagna mål för att driva igenom en miljöriktig trafikpolitik.
- Oppositionspolitiker som kan bevaka att den politiska majoriteten uppfyller avgivna löften och politiskt beslutade åtgärder.
- Journalister som kan kritiskt granska om beslutade mål uppfylls.

Miljöpolicy

Flera formuleringar i kommunens miljöpolicy, som antogs 2001-04-26, kan tillämpas på arbetet för en miljövänligare bilism:

- I första hand ska vi undvika föroreningar och skador genom att arbeta med förebyggande hälso- och miljöåtgärder.
- Som en av kommunens största inköpare ska vi utnyttja våra möjligheter att påverka framtidsutvecklingen genom att prioritera de produkter och tjänster som ger upphov till en lägre miljöbelastning.
- Energi och andra resurser ska utnyttjas effektivt och sparsamt.
- Vi ska vara ett gott föredöme för våra kommuninvånare, företag och annan offentlig verksamhet.

Agenda 21

Agenda 21 är ett handlingsprogram för en hållbar utveckling under det tjugoförsta århundradet, antaget vid FN:s miljökonferens i Rio de Janeiro 1992. De flesta svenska kommuner antog en lokal Agenda 21 vid mitten av nittiotalet.

I Nässjö pågår arbetet med att ta fram en förnyad lokal Agenda 21. ”Nässjö kommun har en lokal Agenda 21 som antogs i kommunfullmäktige 1995. Denna handlingsplan är nu omodern, mycket har hänt med miljöutvecklingen på nästan tio år. Flera av de föresatser som ställdes upp i agendan har redan uppfyllts, och det är nu dags för Nässjö kommun att åter igen höja ribban för att främja en positiv utveckling på miljöområdet. Vi behöver få nya miljömål uppsatta, för att ha riktlinjer för hur miljöarbetet ska bedrivas i kommunen. Dessa mål ska vara tydliga, mätbara och tidsbegränsade. Varje mål kommer att ha en tydlig 'mottagare' som är ansvarig för att driva på att målet uppfylls.”² Arbetet med den uppdaterade lokala Agenda 21 påbörjades i Maj 2004 och beräknas vara klart någon gång under 2006.

²http://www.nassjo.se/n_ssj/f_r_kommuninv_nare/milj_natur/agenda_21/lokal_agenda_21

Kommunens bilinnehav

Kommunens eget bilinnehav är av stor betydelse för bilismens totala miljöpåverkan i kommunen, bl.a. för att:

- Kommunen kan vara föregångare i inköp av miljöbilar och då stimulera den lokala bilhandeln att ta hem och marknadsföra dessa bilar.
- Kommunen köper tillräckliga volymer bilar för att komma förbi ”hönan och ägget situationen”; privatpersoner kan tvingas avstå från att t.ex. köpa en etanolbil därför att det lokalt saknas tankmöjligheter, men kommunen kan med sina fordon stimulera fram att det etableras sådana tankmöjligheter. Exempelvis har OKQ8 angett att de vid drygt tio etanolbilar på en ort är beredda att erbjuda etanoltank.
- Kommunen serverar normalt sett sina bilar föredömligt, innebärande att det efter ett par år kommer ut miljöbilar i gott skick på andrahandsmarknaden.

Nässjö kommun äger eller leasar 57 personbilar. Av dessa är 4 miljöbilar som kan drivas på etanol. Dessa utgör 7 % av kommunens bilpark.

Nyligen antogs en ny policy för fordonsanskaffning. Där läser vi följande: ”Fordon/bilar som kan köras på icke-fossila bränslen ska väljas i första hand när så är möjligt.” Policyn skall tillämpas såväl på ägda, leasade som inhyrda fordon, och fordonen ska uppfylla Vägverkets definition 2006 av miljöbil. Vi applåderar denna klara och kraftfulla upphandlingspolicy och kommer att ta upp den som föredöme för andra kommuner.

I början av 90-talet drevs de tunga fordonen i kommunen, inklusive lokalbussarna, på rapsmetylester (RME). En återgång till dieseldrift skedde då leverantören gick i konkurs. Kommunen har därefter avstått från möjligheten att få en annan leverantör.

Kommunen har inga förmåns- eller tjänstebilar. Detta är positivt ur miljösynpunkt, eftersom dagens tjänstebilutformning inte stimulerar mindre och bränslesnålare fordon och inte heller ger något incitament att köra snålt eller låta bilen stå.

Upphandlingskrav

Genom att ställa miljörelaterade krav när kommunen upphandlar transporter, kan kommunen till en mycket låg kostnad stimulera en positiv utveckling. Då t.ex. färdtjänst och skolskjuts vanligen körs av taxibolag, får kraven dessutom effekter på sektorer som kommunen normalt sett inte påverkar. Miljöeffekten blir dessutom stor, eftersom dessa fordon kör väsentligt mer än genomsnittsbilen – en taxibil motsvarar uppemot tio privatägda bilar vad gäller körsträcka och utsläpp.

Nässjö kommun kräver bland annat att motorvärmare ska användas på vinterhalvåret, samt att anbudsgivarna ska vara miljöcertifierade enligt ISO 14000 och EMAS.

Miljöcertifieringen innebär inte i sig att miljöpåverkan minskas. Däremot måste certifierade företag ha gjort en systematisk genomgång av sin miljöpåverkan och ha tagit fram en handlingsplan för hur den kan minskas.

I samband med upphandling av färdtjänst och skolskjutsar har Nässjö Taxi hittills inte fått några påstötningar från kommunen om att de borde övergå till biobränsle drivna taxibilar. Nybergs Bil AB har gjort mycket reklam för sina etanolbilar från Volvo – taxiföretaget har bland annat fått låna en sådan bil. De har dock inte köpt några miljöbilar än.

Nässjö Taxi och Ormaryds Taxi är de två taxiföretag som finns i Nässjö. Kommunen borde kunna kräva miljöbilar i kommande upphandlingar om de i god tid informerar företagen om sina framtida krav. Miljöbilar från Volvo och Saab i för taxi lämpliga storlekar och utföranden går att köpa på orten och tankställen för etanol finns.

Stimulans till medborgarna

Huvuddelen av trafikarbetet genomförs inte av kommunen eller kommunens leverantörer, utan av kommunens medborgare. För att minska denna del av trafikens miljöproblem, är det viktigt att stimulera medborgarna att göra rätt. Det innebär bl.a. att:

- Medborgarna bör stimuleras att köra miljöbil.
- Medborgarna bör stimuleras att tanka förnybara bränslen.
- Medborgarna bör informeras om hur man kör snålt och miljövänligt.

När Gröna Bilister har granskat landets kommuner, har vi huvudsakligen funnit följande typer av stimulans till medborgarna:

- Ekonomisk stimulans vid inköp av miljöbil, t.ex. delfinansiering av merkostnaden för gasbil eller bränslecheck.
- Ekonomisk stimulans vid användande av miljöbil, t.ex. gratis parkering.
- Information till medborgarna såsom miljöbilsvisningar, nyhetsbrev etc.
- Utbildning till medborgare, t.ex. i sparsam körning.
- Kommunala företrädare som goda föredömen.

Nässjö kommun har inte redovisat någon aktiv stimulans till medborgarna i syfte att minska bilismens miljöpåverkan i kommunen. När det gäller informations- och utbildningsinsatser får grannkommunen Vetlanda tjäna som föredöme. Som ett resultat av projektet "Miljöanpassad trafik i Vetlanda", som bedrevs 1997 – 2000, uppskattas 4 % av koldioxidutsläppen från kommunens bilism ha sparats in.

Ett viktigt inslag i projektet var att utbilda kommunanställda och allmänhet i sparsam körning, så kallad "EcoDriving". Utbildningen genomfördes på Ingvars Trafikutbildning i Vetlanda, som klassats som Grön Trafikskola av STR (Sveriges Trafikskolors Riksförbund) i samarbete med Gröna Bilister. Nässjö kommun borde kunna sporra de lokala trafikskolorna att erbjuda sådana kurser även de; de kan t.ex. utlova att kurser för kommunanställda kommer att köpas in.

Ett sätt för kommunledningen att stimulera medborgarna till att köra miljöbil är att själva göra det. Här är kommunalrådet Per Persson ett gott föredöme. Han har köpt en Saab 9-5 BioPower på Holmgrens Bil AB, som kan drivas både på etanol och bensin.

Ekonomisk stimulans vid användande av miljöbil

Nässjö har avgiftsbelagda parkeringsplatser inne i tätorten. Närmare trettio kommuner i hela landet erbjuder gratis parkering för miljöbilar. Nässjö hör inte till dem. Att göra parkeringen gratis för bilar som drivs med förnyelsebara bränslen kan vara en värdefull

stimulans under en övergångsperiod. Den kan gärna kombineras med höjda p-avgifter för konventionella bilar för att undvika att kommunen lider ekonomisk förlust.

Bilpool

Det finns ännu ingen bilpool för allmänheten i Nässjö kommun. Föresatser att skapa en allmän bilpool finns dock, eller har funnits. Vi läser följande i tidningen På Höglandet, PH, nr 1 2002, som ges ut gemensamt av kommunerna Aneby, Eksjö, Nässjö, Sävsjö och Vetlanda: ”För många hushåll står bilen för en stor del av utgifterna varje månad. Men så behöver det inte vara. Ett projekt som vill få oss att starta bilpooler har nämligen dragits igång på höglandet. Förutsättningarna kan tyckas vara goda, eftersom att spara pengar samtidigt som man gör en insats för miljön borde ligga i var mans intresse.”³

De olika förvaltningarna i Nässjö kommun har egna interna bilpooler. En gemensam bilpool för alla kommunanställda skulle kunna effektivisera den kommunala bilanvändningen ytterligare, men inköpschef Björn Eller menar att detta är opraktiskt i Nässjö, eftersom de olika förvaltningarna befinner sig långt ifrån varandra rent geografiskt. Han är negativ till iden att hyra ut bilar ur kommunens bilpool(er) till allmänheten på kvällar och helger, på grund av en förmodat otymplig och dyr förvaltning och försäkringsbekymmer. Däremot är han positiv till en extern bilpool/uthyrningstjänst, som både kommunen och medborgarna kan ta del av.

Kommunen samverkar med bl.a. Rikstrafiken, Vägverket Region Sydöst, Jönköpings läns landsting, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Kommunförbundet, Jönköpings och Sävsjö kommun i ett projekt för att använda bilarna i offentlig förvaltning effektivare.

Bilförsäljning

För att kommuninvånarna ska kunna ta miljöbilsansvar är det av stor betydelse att det går att köpa miljöbil inom den egna kommunen eller i grannkommunerna – endast få är beredda att åka långa sträckor för att köpa en miljövänligare bil.

Det är av stor betydelse att bilhandlarna faktiskt har miljöbilarna inne, så att de kan provköras och finns med i den lokala bilhandelns marknadsföring. På denna punkt har Gröna Bilister funnit mycket stora skillnader mellan olika generalagents och återförsäljares inställning och motivation.

Holmgrens Bil AB säljer Saab 9-5 BioPower sedan ett halvår tillbaka. Den kan köras både på etanol och bensin. De har sålt ett tjugotal bilar sedan dess, de flesta till företag och några till allmänheten. Kommunen har ännu inte köpt några. En säljare tror det beror på att de är för dyra. Efterfrågan uppges vara god. De har marknadsfört den aktivt gentemot Nässjö Taxi. Väntetiden på en ny Saab BioPower är kort, bara 5 – 6 veckor.

Nybergs Bil AB säljer de nya Volvo S40 och V50 Flexifuel, men har än så länge bara hunnit sälja ett fåtal. Väntetiden på dem kan uppskattas till 2 – 3 månader.

³http://www.eksjo.se/PH/PH1_2002.pdf

Bränsletillgång

För att miljöbilen som kan tankas på förnybara bränslen ska ge någon faktisk miljövinst, är det givetvis nödvändigt att den inte tankas med bensin eller diesel. De flesta miljöbilar erbjuder denna möjlighet, oavsett om de är avsedda att köras på etanol, gas eller RME (rapsmetylester). Kommuner kan aktivt medverka till att tankställen etableras, dels genom att själva stå för ett tillräckligt underlag för att något bensinbolag ska erbjuda sig att sälja bränslet (gäller vanligen etanol), dels genom att själv tillverka bränslet (gäller vanligen biogas).

Nässjö har två tankställen för etanol (E85), nämligen OKQ8 vid Brogatan/Gjutaregatan och Statoil på Brånavägen 1. Enligt uppgift har Höglands Räddningstjänstförbund stängt av båda dessa tankställen tills vidare på grund av säkerhetsbrister (liksom en pump i Vetlanda). För tillfället finns alltså ingen möjlighet att tanka etanol i Nässjö.

Det är viktigt att problemen åtgärdas å det snaraste, så att säker etanoltillgång kan garanteras och allmänhetens förtroende för bränslet inte sviktar. Räddningsverket och branschorganet Svenska Petroleuminstitutet har gemensamt tagit fram riktlinjer för etanoltankställets utformning. Vi förutsätter att dessa kommer att tillämpas även här, så att den tillfälliga avstängningen kan hävas.

Tappställen för gas saknas.

Nässjö kommun har, i motsats till Örebro kommun, inga krav på en successivt ökande andel etanol i konventionell bensin och RME (rapsmetylester) i konventionell diesel, trots att detta skulle ge betydande miljöfördelar till ringa kostnad.

Slutsatser och rekommendationer

Nässjö kommun får betyget 4 av maximala 10 från Gröna Bilister. Betyget kommer att höjas då andelen kommunala miljöbilar växer till följd av den nya upphandlingspolicyn. Stimulansen till medborgarna kan förbättras och miljökraven vid upphandling av transporttjänster skärpas. Bland det berömvärda märks:

- Den nya policyn som kräver miljöbilar vid framtida fordonsanskaffning.
- Arbetet med en ny lokal Agenda 21 med mål som är ” tydliga, mätbara och tidsbegränsade”.
- Avsaknaden av kommunala förmånsbilar.
- Kommunalråd som föregår med gott exempel genom att köra etanolbil.
- Kravet att fordon som används vid upphandlade transporttjänster skall vara kopplade till motorvärmare under vinterhalvåret.

Gröna Bilister presenterar 9 huvudsakliga rekommendationer till Nässjö kommun:

1. Ställ miljöbilskrav i de transporttjänster kommunen köper i framtida upphandlingar.
2. Se till att säkerhetsbristerna vid tankställena för etanol åtgärdas snabbt, så att en säker och stabil bränsletillgång garanteras.
3. Verka för att en bilpool/uthyrningstjänst inrättas i kommunextern regi, som både kommun och allmänhet kan utnyttja.
4. Verka för lokal tillverkning av förnyelsebara drivmedel, gärna i samarbete med grannkommuner (Vetlanda har t.ex. planer på att låta upprätta en etanolfabrik).
5. Erbjud gratis parkering för alla miljöbilar under en övergångsperiod.
6. Sporra lokala trafikskolor att ge kurser i sparsam körning, gärna med moroten att kommunen i så fall köper upp kurser för sina anställda.
7. Informera kommuninvånarna om möjligheterna till miljövänligare bilism, t.ex. genom att ge märkesneutral information om miljöbilar och tankställena.
8. Sök en ny leverantör av RME till kommunens tyngre fordon.
9. Ställ krav på succesivt ökande andel etanol i konventionell bensin och RME i konventionell diesel (i linje med Örebro kommuns beslut).

Denna rapport är framtagen av Gröna Bilister med finansiellt stöd av Naturvårdsverket, som dock inte har kunnat påverka rapportens innehåll eller den poängmässiga bedömningen. Rapporten är baserad på enkätsvar från Nässjö kommun, företrädd av bl.a. inköpschef Björn Eller, samt utförliga självständiga granskningar av kommunens dokument samt samtal med relevanta bilföretags återförsäljare och andra aktörer. För ytterligare information, kontakta Per Östborn, per.ostborn@gronabilister.se. Se även www.gronabilister.se.